

Zuiderschool, Meppel

Advies transformatieopgave

Okt 2019

Zuiderschool, Meppel

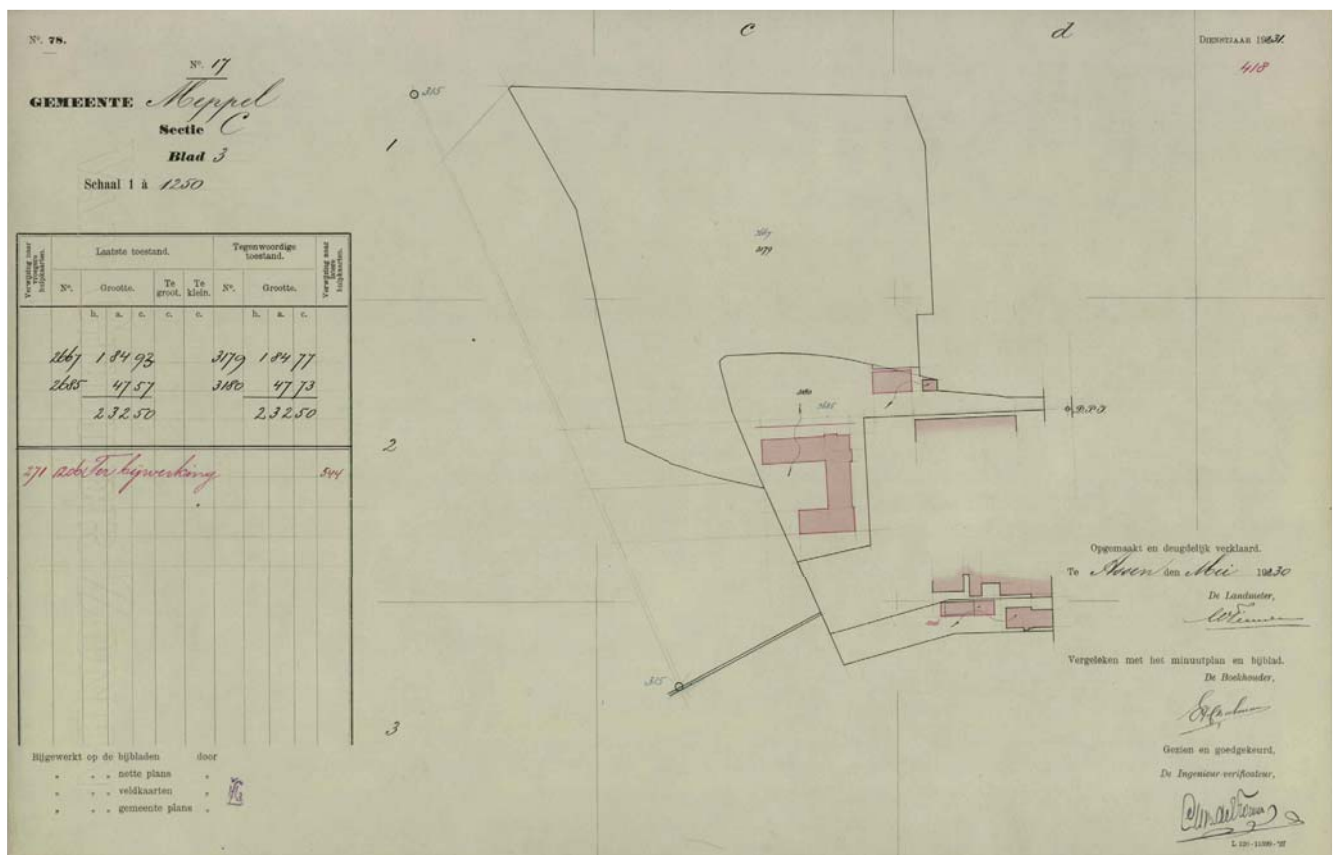
Advies transformatieopgave

Oktober 2019

Adres: Prinses Marijkestraat 2, 7941 ET te Meppel (gemeente Meppel)

Bouwjaar woning: 1928

Kadaster: Kad. Gemeente Meppel, sectie K, nr 111

1931 - Intekening Zuiderschool in het Kadaster.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Analyse waardenstelling Het Oversticht	5
3. Analyse planontwikkeling Schavast	8
4. Foto's ruimtelijke kwaliteit omgeving Zuiderschool (2017)	10
5. Advies.....	13
6. Bronnen	14

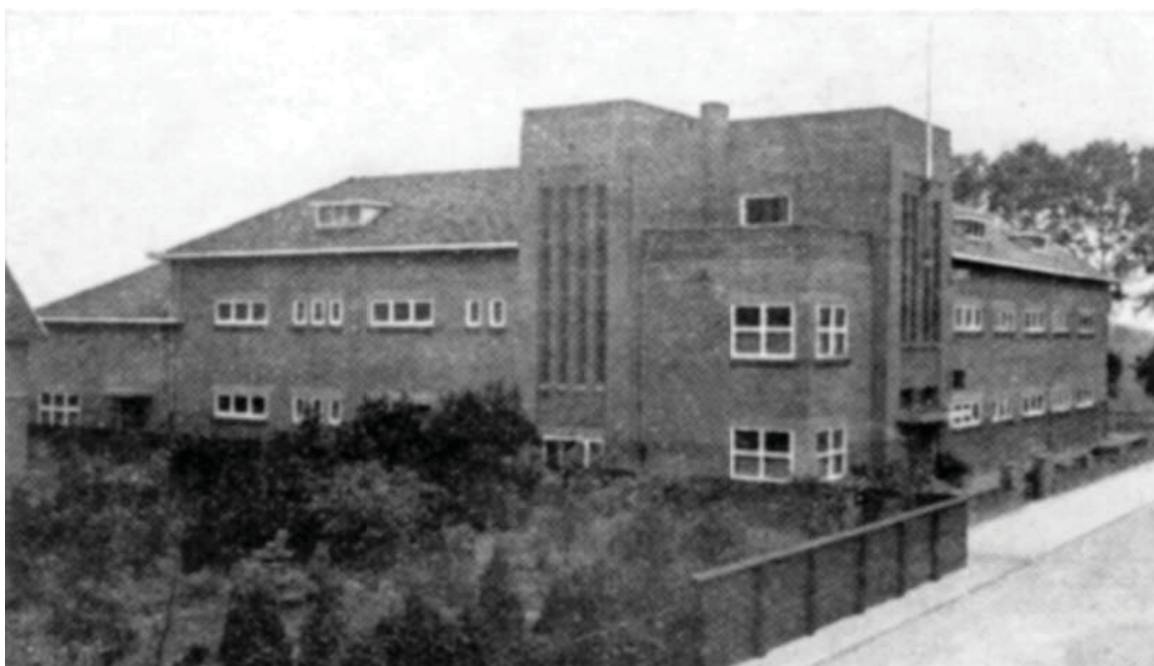
1. Inleiding

Door 19 het atelier architecten te Zwolle is aan MVDH Architectuur- en Cultuurhistorie gevraagd een advies/beoordeling te geven van de cultuurhistorische waardenstelling van Het Oversticht (juni 2019) van de vrm. Zuiderschool te Meppel in relatie tot de plannen van Schavast Ontwikkeling voor het betreffende gebied. De planvorming betreft enerzijds de herbestemming van de vrm. Zuiderschool en de vrm. HBS met gymzaal, en anderzijds de toevoeging van nieuwbouwwoningen op het achterterrein.

De vrm. Rijks HBS en de bijbehorende gymzaal hebben een provinciale status en de vrm. Zuiderschool komt in aanmerking voor een gemeentelijke monumentenstatus. De waardenstelling van Het Oversticht omvat ook een transformatiestudie met een indicatie hoe met de monumentale waarden om gegaan zou moeten worden bij doorontwikkeling en herbestemming.

19 Het atelier architecten heeft gevraagd de focus in het advies te leggen op de transformatie van de Zuiderschool.

MVDH Architectuur- en Cultuurhistorie heeft in 2017 in opdracht van de Provincie Drenthe het waardenstellend onderzoek uitgevoerd naar de gebouwen van de vrm. Rijks HBS en de Zuiderschool te Meppel. Op basis van deze waardenstelling kreeg de Rijks HBS een provinciale monumentenstatus en werd aan de gemeente Meppel de aanbeveling gedaan de Zuiderschool op lokaal niveau te beschermen als gemeentelijke monument. De monumentale waarden werden vervolgens in opdracht van de gemeente Meppel door Het Oversticht in een aanvullende waardenstelling bevestigd.

1929 - Foto Zuiderschool. Vlak na voltooiing.

2. Analyse waardenstelling Het Oversticht

De waardenstelling van Het Oversticht is gebaseerd op zorgvuldig onderzoek en biedt voldoende inzicht in de verschillende waarden. De waarden zijn in een waarderingsplattegrond uiteengezet op p.22 van de rapportage.

Deze waarderingsplattegrond is gebaseerd op een bouwhistorische methodiek. De verschillende bouwfases en aanpassingen hebben een waardering gekregen: oorspronkelijk is blauw (met waarde Hoog), nieuwe ramen zijn groen (met waarde Positief) en grotere structurele wijzigingen zijn geel (met waarde Indifferent). Kort gezegd: de school is overwegend gaaf. Alleen de kozijnen aan de achterzijde zijn niet meer oorspronkelijk en vervangen door kunststof exemplaren, waardoor het beeld enigszins is verschaald. En na 1975 is tegen de kopse kant van de gymzaal een volume met kleedruimtes gebouwd. Een andere ontsierende aanpassing is de plaatsing van een luchtbrug en liftschacht ter hoogte van de vrm. HBS.

Een cultuurhistorische waardenanalyse gaat in op meerdere waarden die een gebouw tot monument maken:

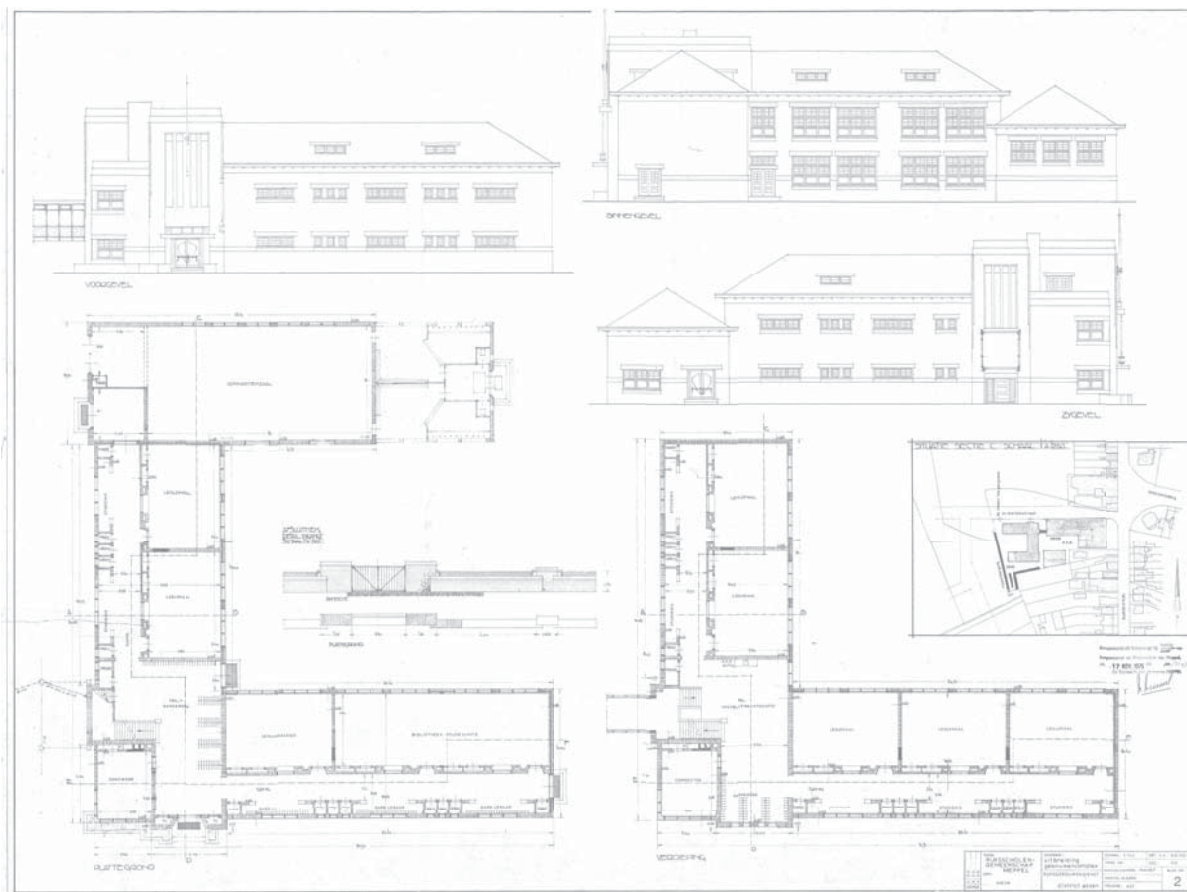
- de cultuurhistorische waarde: de betekenis van het pand voor de sociaal-maatschappelijke context en ontwikkelingsgeschiedenis van (in dit geval) Meppel.
- de stedenbouwkundige waarde: het bouwdeel dat een relevante rol speelt in de ruimtelijke karakteristieken van de plek.
- De architectuurhistorische waarde: in welke bouwdelen zitten de meest relevante of bijzondere architectonische kenmerken of decoratieve onderdelen?
- De gaafheid: wat is gaver dan andere delen van het pand?
- De zeldzaamheid: welke onderdelen van het gebouw vertegenwoordigen een weinig voorkomende en daarmee unieke waarde, en welke zijn universeler en komen vaker voor?

Om te bepalen op welke wijze er om moet worden gegaan met de waarden van een monument is een bouwhistorische waardenstelling alleen soms onvoldoende om handvatten te bieden voor

ontwikkeling en transformatie. Een bouwhistorische waardenstelling is namelijk gebaseerd op de analyse van de bouwfases, waarbij de oorspronkelijke bouwfase altijd een hoge monumentwaarde krijgt (blauw). Of dit nu een architectuurhistorisch belangrijk bouwdeel of een sobere aanbouw betreft, het krijgt vanwege de oorspronkelijkheid een blauwe aanduiding. Op basis hiervan zouden de oorspronkelijke onderdelen van een monument niet gewijzigd mogen worden. Dit biedt echter weinig mogelijkheden voor een integrale oplossing. Om die reden is een cultuurhistorische analyse van belang om de prioritering van de verschillende waarden te kunnen duiden.

Bij ontwikkelingen in het ruimtelijk domein is het goed om naast de monumentwaarden ook naar de totale ontwikkeling te kijken en een meer integrale afweging te nemen. In de huidige monumentenzorg is het daarnaast steeds belangrijker geworden om naar de toekomstbestendigheid van monumentale gebouwen te kijken en afwegingen te maken ten aanzien van de inpassing van nieuwe functies. Want door herbestemming wordt duurzaam gebruik van een monumentaal pand bestendig en wordt leegstand voorkomen. Daarnaast is het van belang ook een gebiedsgerichte benadering in ogenschouw te nemen en constructief mee te werken aan de ruimtelijke kansen voor de locatie als geheel en hoe de monumenten ter plaatse daar een waardige en relevante rol in kunnen krijgen.

Als de waarden van de Zuiderschool naast deze aspecten gelegd worden, komt daar een nadere beschouwing uit met meer en minder belangrijke onderdelen voor de monumentaliteit van het vrm. schoolgebouw. In de rapportage van Het Oversticht heeft de cultuurhistorische analyse geresulteerd in een transformatieplattegrond (p.24). Zie volgende bladzijde.

1975, Plattegrond Zuiderschool

Transformatieplattegrond

Afb. 26 Begane grond, gebaseerd op de situatie in 1975, aangezien recente plattegronden met de huidige situatie ontbreken.

In de categorie 'rood' stelt Het Oversticht dat 'behoud het uitgangspunt' is. In de categorie 'groen' kunnen 'ingrepen in het casco alleen wanneer eminente kwaliteit wordt toegevoegd'. In de gele categorie is transformatie in principe eenvoudig.

In de planvorming van Schavast ligt het knelpunt dan ook met name bij de verwijdering van de lokaalvleugel aan de achterzijde van de Zuider-school. Deze valt in de categorie 'rood'. Anderzijds komt door het verwijderen van de achterbouw de monumentale Rijks HBS-gymzaal weer ruimtelijk vrij te staan en wordt deze zelfs het brandpunt van de ontwikkelingen. De vraag is dan ook wat de beste oplossing is voor het behoud van de waarden van beide monumentale gebouwen ter plaatse. En vervolgens in hoeverre het verwijderen van meer of minder van de achterbouw van de Zuiderschool van invloed is op de afleesbaarheid van de kwaliteiten van het ontwerp van gemeentearchitect Dirk Monsma.

Als het vrm. schoolgebouw weer vrij komt te staan, is goed te zien hoe architect Monsma de ruimtelijke volumes heeft geordend.

Zie de bewerkte foto hieronder. De entreepartij en het trappenhuis (bruin) zijn de verticale elementen die het geheel bij elkaar houden. Enerzijds leggen ze de verbinding met beide lokaalvleugels (rood) en anderzijds 'omarmen' ze de leraren- en directeurskamers (geel). Het zwaartepunt ligt duidelijk op de noordoostelijke hoek van de bebouwing, dit komt tot uiting in zowel de stedenbouwkundige opzet van een L-vormige school als in de hiërarchische ordening van de bouwvolumes. De gymzaal is in de hiërarchische ordening duidelijk de minst prominente, daarom is er eerder sprake van een L-vormige school dan van een U-vormige school. Ook in de afleesbaarheid van de architectonische kwaliteiten van het ontwerp van Monsma, doet de gymzaal niet echt mee.

In feite staan op de onderstaande bewerkte foto de belangrijkste bouwdelen voor de herkenbaarheid van het schoolontwerp van architect Monsma.

* De kleuren van de bewerkte foto hebben overigens geen relatie met de kleuren van de transformatiekaart van Het Oversticht.

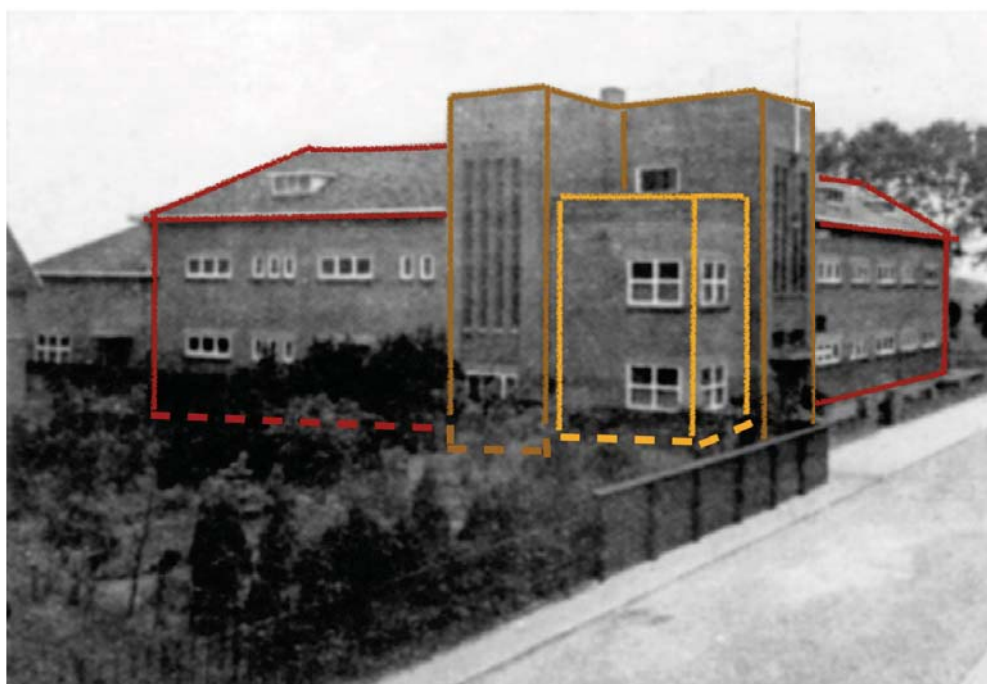

Foto Zuiderschool, ca. 1931. Bewerking MVDH Architectuurhistorie.

3. Foto's ruimtelijke kwaliteit omgeving Zuiderschool (2017)

Westzijde schoolgebouw met blik op het schoolplein en hekwerken.

Omheining in slechte staat.

Ontsierende loopbrug en liftschacht aan de oostzijde van het schoolgebouw.

Doorkijk langs oostzijde van de Zuider-
school richting monumentale gymzaal.
Er is duidelijk te zien dat de directe
omgeving van de monumenten geen
kwaliteit heeft.

Achterzijde Zuiderschool. De nood-
gebouwen blokkeren het zicht op de
monumentale gebouwen.

Noodgebouwen Zuiderschool.

4. Analyse planvorming Schavast

HBS Meppel
impressies 23-09-2019

Planvorming Schavast, sept. 2019

Het plan in opdracht van Schavast en naar ontwerp van 19 het atelier architecten te Zwolle omvat de transformatie van het gehele voormalige scholengebied van zowel de Zuiderschool als de Rijks HBS. In deze fase gaat het om de bouw en inpassing van 36 woningen, waarvan 7 in de monumentale Zuiderschool (4 stuks) en RHBS-gymzaal (3 stuks). Ten aanzien van de Zuiderschool wordt beoogd de achterbouw met gymzaal en lokalenvleugel te verwijderen.

In de planvorming wordt de loopbrug en de liftschacht tussen de Zuiderschool en de naoorlogse uitbreiding van de HBS verwijderd en wordt hier een entree tot het achtergebied geprojecteerd. Hierdoor komt de Zuiderschool weer vrij te staan en wordt de meer monumentale stedenbouwkundige setting van de school aan de Prinses Marijkestraat hersteld.

Ook het provinciale monument van de gymzaal van de Rijks HBS krijgt een belangrijke positie in deze ontwikkeling. Beide monumenten gaan deel uitmaken van een kwalitatief woongebiedje, cq. hofje.

De ruimte ten oosten van de Zuiderschool wordt verruimd tot entree naar het achtergebied. Door het verwijderen van de ontsierende koppellementen (loopbrug en lift) en verbreden van de ruimte tussen de bebouwing, komt de Zuiderschool ruimtelijk weer vrij te staan. Dit komt de monumentale waarde ten goede.

Ook het feit dat de nieuwbouw ter plaatse van de naoorlogse uitbreiding van de HBS in schaal verkleind, maakt dat de monumentale HBS en Zuiderschool beter in positie komen.

Op bovenstaande vogelvlucht is goed te zien dat de monumentale gymzaal (PM) centraal in het hofje komt te staan en daarmee ruimtelijk deel uit gaat maken van de structuur. Dit komt de waarde van het monument ten goede. De Zuiderschool wordt een markante entree van het hofje. Al met al krijgen de monumentale gebouwen een betere context om zich heen, dan nu het geval is.

Op bovenstaande situatietekening is te constateren dat het blokje van vier onder-één-kapwoningen heel dicht tegen de monumentale Zuiderschool aan is geplaatst.

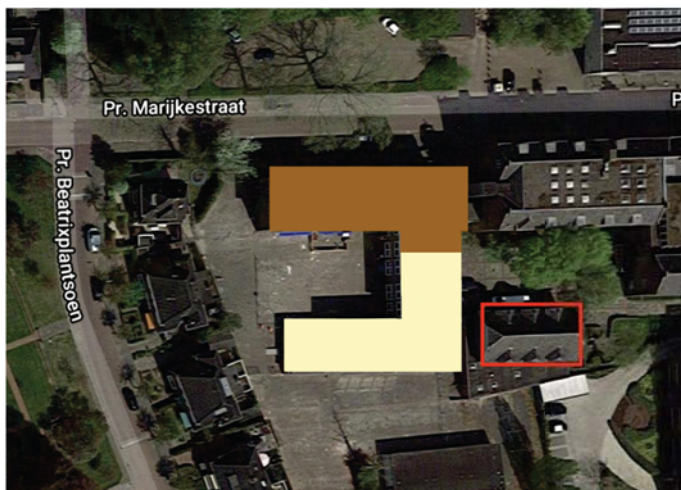
Ook de vogelvlucht laat zien dat de bebouwing hier dicht op elkaar is geclusterd en dat het de ruimtelijke setting van de Zuiderschool niet ten goede komt. Het is ook de vraag of schuttingen hier de meest geschikte oplossing zijn, het doet in ieder geval geen recht aan de typologie die bij de school past. Wellicht is een beukenhaag hier beter van toepassing en zou er qua buitenruimte een betere samenhang met het blokje woningen bereikt kunnen worden.

4. Advies

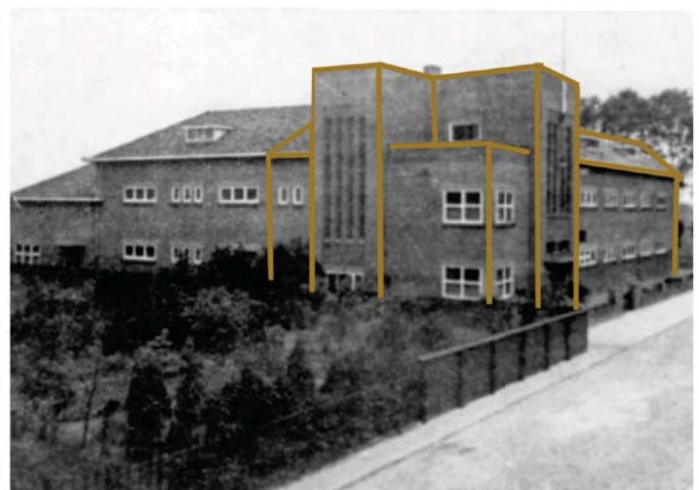
Samenvattend kan gesteld worden dat de herontwikkeling van het gebied een kans is voor de monumentale gebouwen om zowel functioneel als ruimtelijk weer 'mee te doen' en deel te worden van kwalitatief ontworpen woonhofje. De huidige setting is sleets en doet de monumenten geen recht.

Ten aanzien van de transformatie van de Zuider-school is op basis van de transformatiekaart te stellen dat het verwijderen van de gymzaal vanwege haar beperkte cultuurhistorische waarden gerechtvaardigd is. Blijft over dat de twee-laagse vleugel met lokalen deel uitmaakt van de oorspronkelijke hoofdstructuur. De hal is het koppelstuk tussen de twee lokaalvleugels. Dit komt ook tot uiting in de geleiding van de samengestelde kap. Dit zijn kwaliteiten van het ontwerp en van de herkenbaarheid van de Amsterdamse school-architectuur. Het verwijderen van de gehele achterbouw betekent een grote impact op de hoofdstructuur van de school. Maar meer nog betekent het een verlies voor het heldere architectonische ontwerp met daarin een hele specifieke ordening van bouwvolumes. Er zal dan ook een balans gevonden moeten worden tussen het ruimtelijk vrijmaken van het achtergedeelte ten behoeve van het nieuwe buurtje én het herkenbaar houden van de typologie van de voormalige school.

Mijn advies is om een substantiële aanzet van de achterbouw te laten staan, zodat herkenbaar blijft dat hier vroeger een vleugel aan heeft gezeten. Dit zou ook een gedeeltelijke aanpassing van de buitenruimte van het totaalplan betekenen. Meer afstand creëren tussen de bebouwing van de school en het achterliggende blokje woningen is - vanuit het monument beschouwd - in ieder geval een gunstige. Daarnaast is het qua woningtypologie de vraag of voor de vrm. school niet eerder woningen met een collectieve buitenruimte geschikt zijn dan woningen met elk een afzonderlijke tuin. Het opknippen van de buitenruimte van de school doet geen recht aan de afleesbaarheid van het gebouw. Door deze aanpassing van het plan, lijken de belangen op verschillende vlakken bij elkaar te kunnen komen. Het cruciale aspect van de monumentale waarden van de school, nl. de typologische hoofdopzet, blijft in hoofdzaak herkenbaar. Het verwijderen van een groot deel van de achterbouw is voorstelbaar in het licht van de gehele ontwikkeling. Het vergroot de kans voor de Zuider-school om onderdeel te worden van een samenhangend woongebied, maar het zal ook ruimte bieden aan het provinciale monument (de Rijks HBS-gymzaal) om beter in z'n context gezet te worden.

Voorstel MVDH, okt. 2019.
Behoud 'afleesbare' hoofdstructuur (bruin), maximaal aanvaardbare sloop (lichtgeel), positie monumentale gymzaal (rode lijn).

Voorstel MVDH, okt. 2019.
Behoud 'afleesbare' hoofdstructuur (bruin).

7. Bronnen

Het Oversticht, Advies Zuiderschool Meppel – waardenstelling en transformatiestudie. Zwolle, juni 2019.

MVDH Architectuurhistorie- en Cultuurhistorie, bronnen en onderzoeksmateriaal t.b.v. waardenstelling provinciale monumentenlijst, 2017.

19 het atelier, ontwerptekeningen en impressies. Zwolle, 2019.

Bagviewer

Kadasterviewer

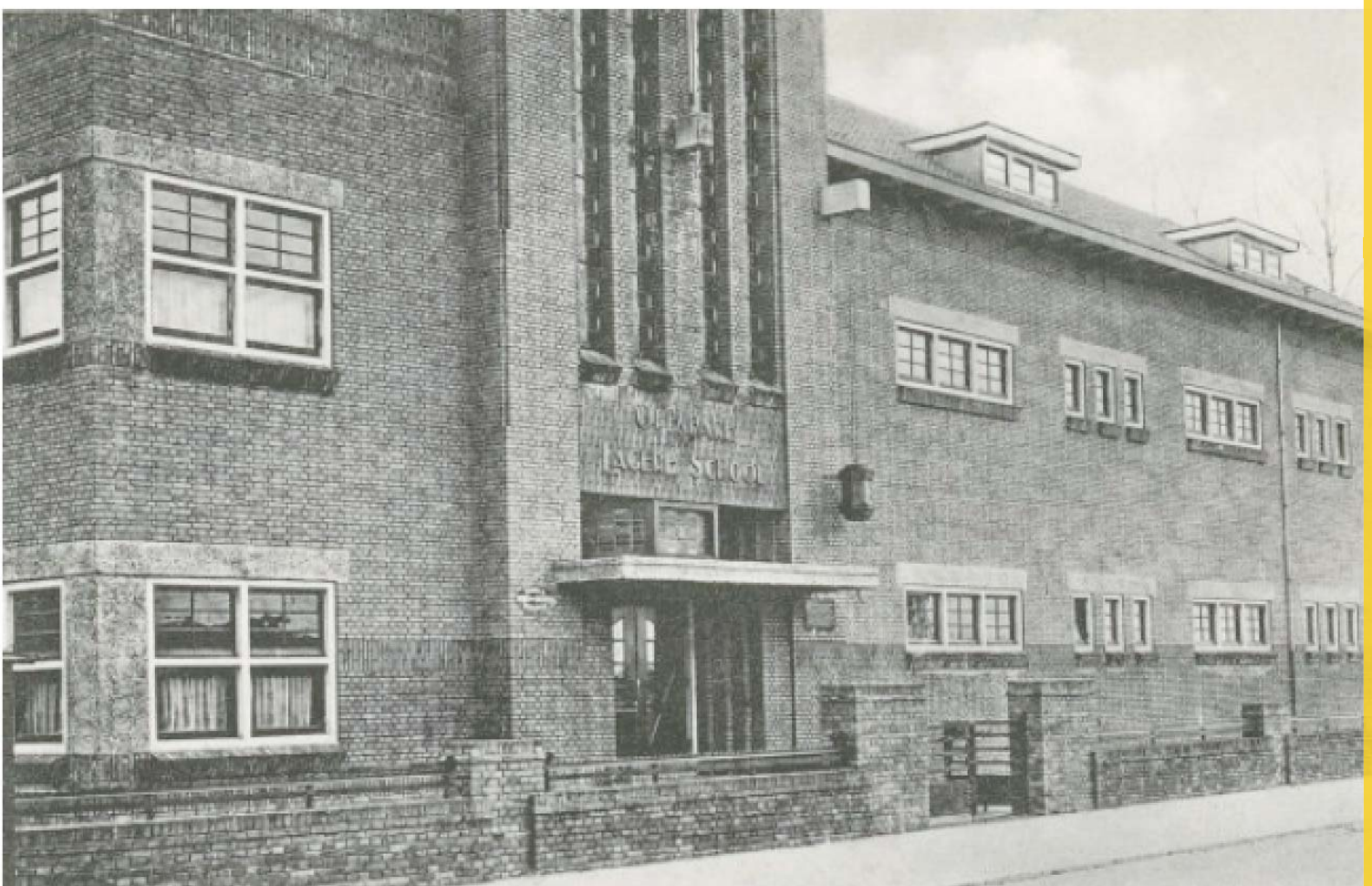
Colofon:

Opdrachtgever: 19 het atelier, Zwolle

Tekst rapport en analyse: Marieke van der Heide

Foto's: MVDH Architectuurhistorie

Copyright: MVDH Cultuur- en Architectuurhistorie
Groningen, Oktober 2019

Meppel

Zuider school

Addendum

bij 'MVDH Cultuur- en Architectuurhistorie - advies Zuiderschool te Meppel, oktober 2019'

In juni 2019, heeft Het Oversticht in opdracht van de gemeente Meppel en in overleg met 19 het atelier architecten een Advies Zuiderschool Meppel - waardenstelling en transformatiestudie gemaakt.

19 het atelier architecten heeft dit met de auteur, drs. M. van Damme overlegd en aan de hand daarvan uitgangspunten bepaald voor de transformatie van de school naar woningen.

Dit ontwerp is in oktober naar drs. M. van der Heide van MVDH Cultuur- en Architectuurhistorie gezonden, met het verzoek hierover advies uit te brengen.

Dit heeft geresulteerd in " Zuiderschool, Meppel Advies transformatieopgave'

Op 21 oktober heeft de auteur de aanbevelingen toegelicht en dat heeft geresulteerd in een aantal ontwerpaanpassingen, die in deze bijlage zijn opgenomen. Al deze aanpassingen zijn daarna met mevrouw Van den Hove doorgenomen, concreet:

1. Het advies om een substantiële aanzet van de achterbouw te laten staan, zodat deze herkenbaar wordt, is overgenomen door niet alleen de aanzet tot de lokalen in de gevels kenbaar te maken, ook de eerste travee van de kapconstructie is opgenomen. Daarbij is de nieuwe gevel in afwijkend materiaal (stucwerk) en een eigen indeling uitgevoerd.
2. De oude gevel blijft verder langs de kavel als een tuinmuur van ca 1,80 m hoog gehandhaafd en ook verderop in het openbare groen nog herkenbaar door deze als muurtjes in het landschapsontwerp op te nemen.
3. De afstand tot de nieuwbouwwoningen op het binnenterrein wordt vergroot, door die in zuidelijke richting op te schuiven. Het eerder geprojecteerde pad langs de tuin van de schoolwoningen wordt niet aangelegd, dit wordt aan de gemeenschappelijke tuin toegevoegd.
4. De tuin achter de school wordt als een collectieve buitenruimte aangelegd. Bij de woningen komen boven het maaiveld zwevende terrassen. De achterzijde van de tuin van de eerste woning krijgt een begroeid 'schoolhek' tussen tuinmuur en de gevel van de nieuwe woningen. Aan de westzijde van de tuin wordt deze naar het openbare gebied begrensd door als tuinmuur uitgevoerde buitenbergingen.

December 2019, 19 het atelier architecten.

1. Het advies om een substantiële aanzet van de achterbouw te laten staan, zodat deze herkenbaar wordt, is overgenomen door niet alleen de aanzet tot de lokalen in de gevels kenbaar te maken, ook de eerste travee van de kapconstructie is opgenomen. Daarbij is de nieuwe gevel in afwijkend materiaal (stucwerk) en een eigen indeling uitgevoerd.

2. De oude gevel blijft verder langs de kavel als een tuinmuur van ca 1,80 m hoog gehandhaafd en ook verderop in het openbare groen nog herkenbaar door deze als muurtjes in het landschapsontworp op te nemen.

3. De afstand tot de nieuwbouwwoningen op het binnenterrein wordt vergroot, door die in zuidelijke richting op te schuiven. Het eerder geprojecteerde pad langs de tuin van de schoolwoningen wordt niet aangelegd, dit wordt aan de gemeenschappelijke tuin toegevoegd.

-
- Architectural floor plan of a building complex. The plan shows two main building footprints. The left footprint contains rooms 20, 21, 22, and 23, with a central courtyard area. The right footprint contains rooms 15, 16, 17, 18, and 19, with a central courtyard area. Various dimensions are provided for rooms and overall building footprints. A north arrow is located in the top right corner. A scale bar is located in the bottom right corner.

